

УДК 338.45:664

<https://doi.org/10.31498/2225-6725.35.2018.139506>**ФІНАНСОВІ ЧИННИКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ У
КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

Коренюк Людмила Володимирівна, доцент кафедри фінансів та економічної безпеки, к.е.н., доцент, Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені В. Лазаряна, м. Дніпро, <http://orcid.org/0000-0003-3187-3288>

Головкова Людмила Степанівна, завідувача кафедри фінансів та економічної безпеки, д.е.н., професор, Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені В. Лазаряна, м. Дніпро, <http://orcid.org/0000-0001-5473-6644>

Lyudmila Korenyuk, Associate Professor of the Department of Finance and Economic Security, Ph.D., Associate Professor, Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after academician V. Lazaryan, Dnepr, e-mail: lusikorenyuk@gmail.com, + 38 (096) 451-67-07

Lyudmila Golovkova, Head of the Department of Finance and Economic Security, Doctor of Economics, Professor, Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after V. Lazaryan, Dnipro, e-mail: g.liudmila22@gmail.com, tel. + 38 (067) 275-41-79

L. Korenyuk, L. Golovkova. Financial factors of the region's competitiveness in the context of decentralization.

Increasing the competitiveness of the regions of Ukraine should be aimed at achieving the economic and social standards of the EU. The financial support of these indicators at the proper level contributes to the filling of local budgets. The development of local self-government in Ukraine is in the active stage of its reform. In such conditions, the progressive pace and direction of the reforms is ensured by decentralization. Optimizing the revenue and expenditure side of local budgets requires a separate study with the aim of providing scientific arguments for giving regions greater financial independence and responsibility. The integral analysis of regional competitiveness can serve as a guide for the socio-economic development of the region and the basis for developing a strategy for its development. Pridneprovsky region is much more attractive for investors of different countries as it ranks first among the regions of Ukraine in terms of the volumes of attracted foreign direct investments. An analysis of the structure of expenditures of local budgets shows the social orientation of budgetary policy. The relatively high share of social spending is positive for the society. In the context of decentralization, the financial resources of local authorities should be targeted to certain developed and approved programs with strict state control. The main conditions for increasing the competitiveness of the Dnepropetrovsk region as a promising industrial region should be: a stable macroeconomic environment for investment; liberal import regime and strong export strategy; effective policy of the state; effective strategy of foreign investment in conditions of limiting own resources, simplified procedures and rules by local authorities for small businesses to reduce operating costs; sustainable investment in human capital; integrated technology support; creation of clusters with the purpose of providing integration links between small and large business entities, affordable loans and interest rates, creation of competition in the banking sector, training of bank personnel in assessing the risks of lending to small and medium businesses, concessional lending and other financial factors.

Коренюк Л. В., Головкова Л. С. Фінансові чинники конкурентоспроможності регіону у контексті децентралізації.

Підвищення конкурентоспроможності регіонів України має бути зорієнтовано на досягнення економічних та соціальних стандартів ЄС. Фінансовому забезпеченню даних показників на належному рівні сприяє наповнення місцевих бюджетів. Розвиток місцевого самоврядування в Україні знаходиться в активній стадії свого реформування. В таких умовах поступальний темп та спрямованість реформ забезпечує децентралізація. Оптимізація дохідної та видаткової частини місцевих бюджетів потребує окремого дослідження з метою наукового аргументування надання регіонам більшої фінансової незалежності та відповідальності. Здійснений інтегральний аналіз регіональної конкурентоспроможності може слугувати орієнтиром для соціально-економічного розвитку регіону та основою для розроблення стратегії його розвитку. Придніпровський регіон є значно привабливим для інвесторів різних країн так як посідає перше місце серед областей України за обсягами залучених прямих іноземних інвестицій. Аналіз структури видатків місцевих бюджетів показує соціальну спрямованість бюджетної політики. Відносно висока питома частка видатків у соціальну сферу є позитивною для суспільства. В умовах децентралізації фінансові ресурси місцевих органів влади мають адресно направлятися під певні розроблені затверджені

програми з жорстким контролем з боку держави. Головними умовами підвищення конкурентоспроможності Дніпропетровської області як перспективного промислового регіону мають бути: стабільне макроекономічне середовище для інвестицій; ліберальний режим імпорту та міцна стратегія експорту; ефективна політика держави; ефективна стратегія іноземного інвестування в умовах обмеження власних ресурсів, спрощені процедури та правила зі сторони місцевих органів влади для малого бізнесу для зниження операційних витрат; стійкі інвестиції у людський капітал; комплексна підтримка технологій; створення кластерів з метою забезпечити інтеграційних зв'язків між малими та великими суб'єктами підприємництва, доступні кредити та відсоткові ставки, створення конкуренції у банківському секторі, навчання банківського персоналу щодо оцінки ризиків кредитування малого та середнього бізнесу, пільгове кредитування та інші фінансові чинники.

Коренюк Л. В. Головка Л. С. Финансовые факторы конкурентоспособности региона в контексте децентрализации.

Повышение конкурентоспособности регионов Украины должно быть ориентировано на достижение экономических и социальных стандартов ЕС. Финансовому обеспечению данных показателей на должном уровне способствует наполнению местных бюджетов. Развитие местного самоуправления в Украине находится в активной стадии своего реформирования. В таких условиях поступательный темп и направленность реформ обеспечивает децентрализация. Оптимизация доходной и расходной части местных бюджетов требует отдельного исследования с целью научной аргументации предоставления регионам большей финансовой независимости и ответственности. Проведенный интегральный анализ региональной конкурентоспособности может служить ориентиром для социально-экономического развития региона и основой для разработки стратегии его развития. Приднепровский регион значительно привлекательнее для инвесторов разных стран так как занимает первое место среди областей Украины по объемам привлеченных прямых иностранных инвестиций. Анализ структуры расходов местных бюджетов показывает социальную направленность бюджетной политики. Относительно высокая удельная доля расходов на социальную сферу является положительной для общества. В условиях децентрализации финансовые ресурсы местных органов власти должны адресно направляться под определенные разработанные и утверждённые программы с жестким контролем со стороны государства. Главными условиями повышения конкурентоспособности Днепропетровской области как перспективного промышленного региона должны быть: стабильная макроэкономическая среда для инвестиций; либеральный режим импорта и прочная стратегия экспорта; эффективная политика государства; эффективная стратегия иностранного инвестирования в условиях ограничения собственных ресурсов, упрощенные процедуры и правила со стороны местных органов власти для малого бизнеса для снижения операционных расходов; устойчивые инвестиции в человеческий капитал; комплексная поддержка технологий; создание кластеров с целью обеспечения интеграционных связей между малыми и крупными субъектами предпринимательства, доступные кредиты и процентные ставки, создание конкуренции в банковском секторе, обучение банковского персонала по оценке рисков кредитования малого и среднего бизнеса, льготное кредитование и другие финансовые факторы.

Постановка проблеми. Питання забезпечення сталого розвитку на місцевому територіальному рівні є надзвичайно актуальним з огляду на потребу низовинної стабілізації соціально-економічного життя нашої держави в умовах проведення децентралізації. В процесі трансформації місцевого самоуправління принципове значення має належне забезпечення матеріально-фінансової автономії територіальних громад, яка можлива за умови реалізації конституційного принципу самостійності місцевих бюджетів. В сучасних умовах особливої актуальності набувають питання, пов'язані з формуванням і виконанням місцевих бюджетів в умовах децентралізації та визначення резервів фінансових чинників конкурентоспроможності регіону у контексті децентралізації

Аналіз основних досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти управління фінансовими чинниками конкурентоспроможності регіонів розглядалися серед науковців, політиків і практиків, таких як: О. Василик [1], О. Б. Жихор [6], О. П. Кириленко [8], Т. О. Кізіма Т. О. [14], В. І. Кравченко [9], Кравчук Н. І. [10], Кузьминчук Н. В. [6], Л. Л. Лазебник [13], В. Федосов [13], С. Юрій [14], П. І. Юхименко [13] та ряд інших видатних вчених-економістів. З метою їх інтегрального впливу на процес регіонального зростання, розбудови ефективної системи багаторівневого управління, націленої на зміцнення координуючих основ у регулюванні регіонального і місцевого розвитку, визначення найбільш ефективних інструментів регулювання територіального розвитку, свідчить про складність і актуальність означеної проблематики.

Постановка завдання: проаналізувати фінансові чинники визначення конкурентноспроможності регіону у контексті децентралізації та визначити резерви підвищення конкурентноспроможності регіональної економіки.

Результати дослідження. Процеси глобалізації та регіоналізації суттєво вплинули на підвищення ролі національних регіонів, проявом чого є набуття нових якостей регіонами, однією з яких є конкурентоспроможність, а також надання їм статусу самостійних суб'єктів, що формують власну стратегію розвитку в економічному просторі держави та за її межами. Саме конкурентоспроможність найбільш повно показує потребу в подальшому розвитку регіонів як повноправних суб'єктів ринкової економіки, передбачає їх економічний розвиток та визначає подальші перспективи, формує стратегічні пріоритети.

Досягнення конкурентоспроможності для регіону як суб'єкта конкурентної боротьби передбачає підвищення ефективності його розвитку, оскільки конкурентоспроможність спрямована на зниження міжрегіональних диспропорцій та економічний розвиток.

Конкурентоспроможність регіону – це здатність економіки регіону передбачати та успішно адаптуватися до зовнішніх і внутрішніх викликів шляхом створення нових економічних можливостей за рахунок використання стійких конкурентних переваг регіону; визначати його роль і місце в економічному просторі країни та на світовому ринку товарів і послуг, тобто це здатність регіону випереджати інші регіони за окремими соціально-економічними показниками [8].

Регіон є основною просторовою одиницею, що конкурує з метою приваблення інвестицій на регіональному рівні, у результаті чого конкурентоспроможними стають суб'єкти підприємницької діяльності на окресленій території в різних сферах та галузях економічної діяльності відбулося зростання інтересу науковців до проблем зростання конкурентоспроможності регіонів. Якщо регіони мають на меті зберегти досягнутий рівень економічного розвитку, вони вимушені реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, зокрема зростаючу продуктивність праці, створення сприятливого інвестиційного середовища, швидке прийняття нових технологій та електронної комерції. За даними центра міжнародної конкурентоспроможності (Center for International Competitiveness), у 2017 р. європейськими лідерами за індексом глобальної конкурентоспроможності регіонів є Швейцарія, Нідерланди, Німеччина замикають рейтинг – Швеція, Великобританія, Норвегія.

Конкурентоспроможний регіон має можливість приваблювати й підтримувати успішні фірми, висококваліфіковану працю, підвищувати рівень та якість життя його населення. Це процес покликаний генерувати високі прибутки і забезпечувати якість та достойний рівень життя населення регіону. Регіональна конкурентоспроможність може бути визначена як здатність створити та підтримувати привабливе середовище для підприємництва.

Складні процеси формування конкурентоспроможності високорозвинутих країн, основані на застосуванні інноваційних стратегій, зокрема в галузі інформаційних та комунікаційних технологій у торгівлі, є вагомим фактором створення довгострокових конкурентних переваг. Водночас, країни, що розвиваються, як правило, формують конкурентоспроможність своїх регіонів, застосовуючи стратегії наздоганяючого розвитку. Це означає, що вони не мають можливостей створювати високі технології та змушені застосовувати імпорتنі технології, як правило, за допомогою прямих іноземних інвестицій.

Аналізуючи конкурентоспроможність регіонів ми застосовували інтегральний показник конкурентоспроможності [13], який визначається за допомогою відносних показників таких як: капітальні інвестиції з розрахунку на 1 особу, валова продукції у постійних цінах на 1 особу, продуктивності праці, витрат на НДР у розрахунку на 1 особу, обсягу інноваційної продукції у розрахунку на 1 особу, рівня рентабельності підприємств,

питомої ваги регіону у ВВП країни, рівня безробіття, наявного доходу населення на 1 особу і розраховуватиметься за такою формулою:

$$I_{x_j} = \frac{\sum_{i=1}^n f(x_i)}{n}, \quad (1)$$

де I_{x_j} – інтегральний показник конкурентоспроможності j -го регіону; n – кількість коефіцієнтів оцінки конкурентоспроможності регіону; $f(x_i)$ – коефіцієнт конкурентоспроможності за i -им параметром оцінки, який обчислюється таким чином:

$$f(x_i) = \frac{x_{ij}}{x_{iy}}, \quad (2)$$

де x_{ij} – коефіцієнт i -го параметру для j -го регіону; x_{iy} – коефіцієнт i -го параметру, який застосовується як базове значення.

Вищезазначена методика [13] дозволяє здійснити порівняльну характеристику Дніпропетровського регіону країни за рівнем конкурентоспроможності за 2014 – 2016 рр. (рис. 3, табл. 1).

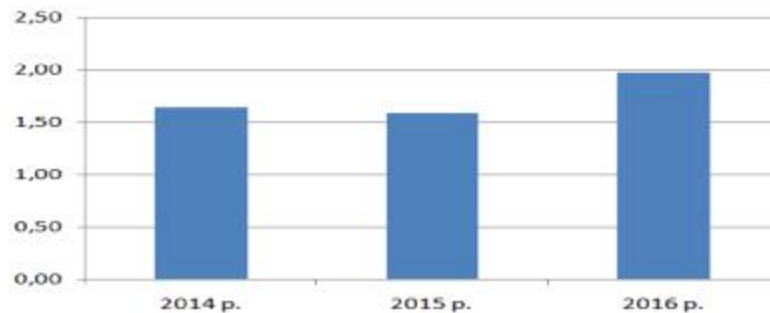

Рис. 1. Конкурентоспроможність Дніпропетровського регіону, 2014 - 2016 р. [4]

Таблиця 1

Конкурентоспроможність Дніпропетровського регіону, 2014 - 2016 р.[4]

Відносний коефіцієнт	2014 р.	2015 р.	2016 р.
капітальні інвестиції з розрахунку на 1 особу (x1)	1,21	1,29	1,25
валова продукції у постійних цінах на 1 особу (x2)	0,74	0,90	0,98
продуктивності праці (x3)	0,85	1,20	1,21
витрат на НДР у розрахунку на 1 особу (x4)	1,41	0,09	0,14
обсягу інноваційної продукції у розрахунку на 1 особу (x5)	0,38	0,29	0,30
рівня рентабельності підприємств (x6)	0,93	-2,30	0,89
питомої ваги регіону у ВВП країни (x7)	7,14	10,82	10,90
рівня безробіття (x8)	0,88	0,79	0,85
Інтегральний коефіцієнт конкурентоспроможності регіону(Ix)	1,64	1,59	1,97

З огляду на отримані результати дослідження, головними умовами підвищення конкурентоспроможності Дніпропетровської області має бути: стабільне макроекономічне середовище для інвестицій; ліберальний режим імпорту та міцна стратегія експорту; ефективний режим конкурентної політики держави; активна стратегія іноземного інвестування в умовах обмеження власних ресурсів, спрощені процедури та правила зі сторони місцевих органів влади для малого бізнесу для зниження операційних витрат; стійкі інвестиції у людський капітал (навчання, підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації персоналу); комплексна підтримка технологій (в галузі управління якістю, підвищення продуктивності, створення інформаційних центрів підтримки малого та середнього бізнесу); створення кластерів з метою забезпечити інтеграційні зв'язки між малими та великими суб'єктами підприємництва (надання ключових об'єктів інфраструктури, технологічної підтримки, фінансування, маркетингових послуг, зокрема адаптивного маркетингу при виході на зарубіжні ринки), вільний доступ до фінансів (доступні кредити та відсоткові ставки, створення конкуренції у банківському секторі,

навчання банківського персоналу щодо оцінки ризиків кредитування малого та середнього бізнесу, пільгове кредитування тощо); створення ефективної інфраструктури.

Що стосується інвестицій, то за обсягами залучених прямих іноземних інвестицій область упевнено посідає 1 місце серед областей України. Станом на кінець 2016 року обсяг прямих іноземних інвестицій, залучених в економіку області, склав 3481,3 млн. дол. США.

На одного мешканця області обсяг іноземних інвестицій становив 1074,7 дол. США, що у 1,2 рази більше показника по Україні (886,0 дол. США). В економіку області прямі інвестиції залучено з 59 країн світу. Найбільші обсяги прямих інвестицій надійшли з Кіпру – 30,9%, Віргінських Островів (Великобританія) – 17,9%, Німеччини – 16,1%, Нідерландів – 15,6%, Белізу – 3,1%, Австрії – 2,9%, Російської Федерації – 1,9% [2]. У 2016 році про наявність прямих іноземних інвестицій звітувало 1144 підприємства 11 міст та 18 районів області [9].

Більше половини іноземних інвестицій вкладено у промисловість (53,5%), також суттєві обсяги іноземного капіталу зосереджено у сфері оптової та роздрібної торгівлі (20,4%), операцій з нерухомим майном (13,1%); діяльності у сфері допоміжного та адміністративного обслуговування (4,4%); професійної, наукової та технічної діяльності (4,2%) та в інші галузі (рис.2).

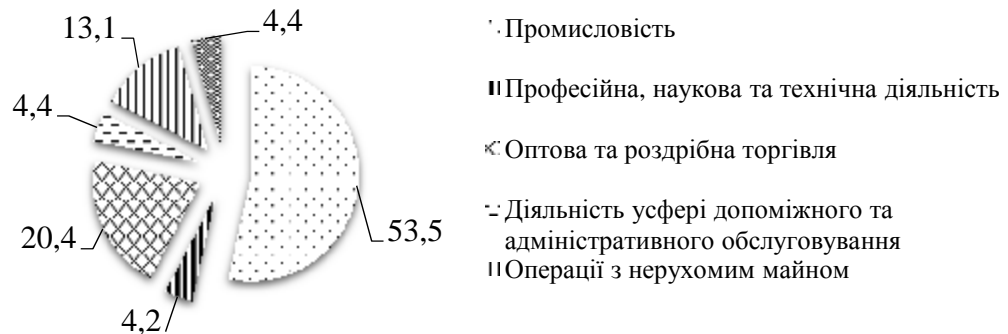

Рис. 2. Прямі іноземні інвестиції в область за видами економічної діяльності за 2016 рік, % [4]

Отже, можна сказати що регіон є значно привабливим для інвесторів різних країн так як посідає перше місце серед областей України за обсягами залучених прямих іноземних інвестицій. Збільшення обсягів іноземних інвестицій для регіону - це зростання доходів населення в майбутньому. Сприяючи їх залученню, можна в перспективі розраховувати на збільшення робочих місць, підвищення рівня заробітної плати та отримання надійних соціальних гарантій.

Також слід зазначити основні напрямки розвитку малого і середнього бізнесу. Позитивним прикладом щодо розвитку малого бізнесу для України є досвід Польщі. Удосконалення інституційного забезпечення підприємницької діяльності дало змогу країні піднятися в рейтингу Doing Business з 72 у 2008 р. на 25 місце в 2016 р. Цей рейтинг складається з 10 індикаторів, аналіз яких дозволяє охарактеризувати бізнес-клімат та визначити якість правил регулювання підприємницької діяльності: реєстрація підприємств; отримання дозволів на будівництво; підключення до системи електропостачання; реєстрація власності; кредитування; захист інвесторів; оподаткування; міжнародна торгівля; забезпечення виконання контрактів; ліквідація підприємств (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка рейтингу «Doing Business» для України та Польщі [4]

Країна	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Польща	72	76	72	70	62	55	45	32	25
Україна	144	145	142	145	152	137	112	96	83

Як видно з таблиці, Україна почала показувати позитивну динаміку і підвищуватися в рейтингу починаючи з 2012 року. За останні 6 років наша країна зробила значні кроки у сфері легкості ведення бізнесу і піднялася із 152 місця у 2012 до 83 у 2016 році. Однак ми не змогли піднятися навіть до рівня Польщі 2008 року.

Здійснений інтегральний аналіз регіональної конкурентоспроможності може слугувати орієнтиром для соціально-економічного розвитку регіону та основою для розроблення стратегії його розвитку. Отримані на основі проведених розрахунків результати свідчать, що Дніпропетровська область має високий рівень конкурентоспроможності та утримує лідерські позиції вже понад 10 років. З огляду на отримані результати дослідження, головним завданням державної регіональної економічної політики України має бути планомірний поступовий перехід до стратегії зростання конкурентоспроможності регіонів України.

Одним із чинників підвищення фінансової стійкості місцевих бюджетів є оптимізація їх дохідно-видаткової частини. Першим кроком на шляху фінансової децентралізації було формування дохідної частини місцевих бюджетів на 2015 та на 2016 роки на новій основі. Ефективне формування доходів місцевих бюджетів сприяє подальшій можливості виконання органами місцевого самоврядування функцій, які на них покладені, насамперед, щодо соціального захисту населення, надання послуг з освіти, охорони здоров'я, розвитку житлово-комунального господарства. Розглянемо на конкретному прикладі структуру доходів місцевих бюджетів Дніпропетровської області за 2013-2016 роки (табл. 3).

Таблиця 3

Структура доходів місцевих бюджетів Дніпропетровської області за 2013-2016 рр. [3]

Показник	2013	2014	2015	2016	Відхилення +/- 2016/2014
	Централізація		Децентралізація		
Всього доходів (без урахування трансфертів з державного бюджету), млн. грн.	10 137,3	11 030,3	13 203,4	17 944,7	6 914,4
Офіційні трансферти з державного бюджету, млн. грн.	5 844,6	6 846,4	13 169,4	14 526,7	7 680,3
Разом доходи, млн. грн.	15 981,9	17 876,7	26 372,8	32 471,4	14 594,7
Питома вага власних доходів у дохідній частині місцевого бюджету, %	63,4	61,7	50,1	55,3	-6,4
Питома вага офіційних трансфертів у дохідній частині місцевого бюджету, %	36,6	38,3	49,9	44,7	6,4

Відповідно до проведеного аналізу в табл. 5 доходи місцевих бюджетів Дніпропетровської області показують про наявність тенденцій до нарощування їх обсягів, що безумовно є позитивним аспектом діяльності органів місцевого самоврядування. Якщо порівнювати розподіл коштів при децентралізованому бюджеті та централізованому, можна впевнено сказати, що дані зміни несуть позитивний вплив на розвиток регіону. Але, встановлено, що питома вага власних доходів у дохідній частині місцевих бюджетів Дніпропетровської області за аналізований період зменшується, це означає що проведені заходи фінансової децентралізації поки що не змогли її подолати. Отже, можна сказати, що бюджет Дніпропетровської області, все ще залежить від державної підтримки.

Аналіз офіційних трансфертів показав, що питома вага офіційних трансфертів з державного бюджету в доходах місцевих бюджетів Дніпропетровської області в 2016 році становила 44,7%, що на 6,4 в. п. більше ніж у 2014 році та на 5,2 в. п. менше ніж у 2015 році. Отже, можна сказати, що трансферти забезпечують значну частину (понад 44%) всіх доходів місцевих бюджетів Дніпропетровської області.

У 2015 році були внесені зміни до БКУ, які регламентовані Законом України від 28 грудня 2014 р. «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи

міжбюджетних відносин» №79-VIII та проведено повну зміну трансфертної політики, що не могло вплинути на структуру доходної частини місцевих бюджетів [4]. Скасування дотації вирівнювання і запровадження базової дотації (трансферт із Державного бюджету до місцевих бюджетів) та реверсної дотації (із місцевих бюджетів до Державного бюджету) з метою горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій, а також запровадження нових видів субвенцій - освітньої, медичної, на підготовку робітничих кадрів не спричинило втрати фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування. Розглянемо динаміку отриманих трансфертів місцевими бюджетами Дніпропетровської області за 2013-2016 роки [3]. (рис. 3)

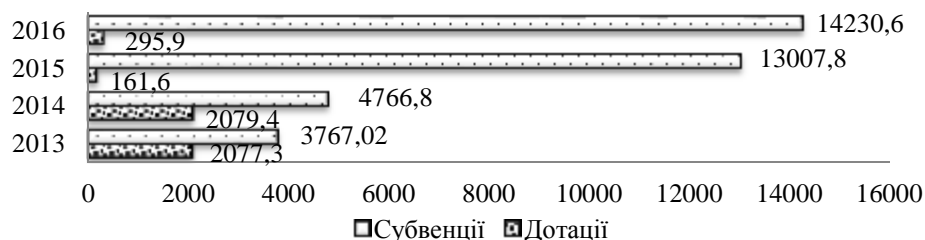

Рис. 3. Трансферти з державного бюджету до місцевих бюджетів Дніпропетровської області за 2013-2016 роки [3]

Зміни, внесені до Бюджетного кодексу України в частині бюджетної децентралізації, значно вплинули на питому вагу субвенцій та дотацій з державного бюджету. В загальному обсязі доходів місцевих бюджетів Дніпропетровської області – цільові трансферти зросли майже в 4 рази: з 3767, 02 млн. грн.. у 2013 році до 14230,6 млн. грн. у 2016 році, а дотація, навпаки знизилася із 2077,3 млн. грн. у 2013 році до 295,9 млн. грн. у 2016 році. Це означає зменшення нецільових видатків, які здійснюють місцеві органи влади. На фінансування субвенцій для забезпечення видатків установ медичної та освітньої сфери, які належать до повноважень місцевих бюджетів, у 2016 році було спрямовано 6959,5 млн. грн., зокрема: медична субвенція профінансована у сумі 3732,6 млн. грн.; освітня субвенція – 3226,9 млн. грн.

Щодо аналізу зарубіжного досвіду формування доходів місцевих бюджетів, зазначимо, що так як і в Україні доходи місцевих бюджетів зарубіжних країн формуються шляхом перерозподілу ВВП та національного доходу за допомогою податкових та неподаткових надходжень, трансфертів та позик.

У західній фінансовій науці виділяють кілька підстав для запровадження міжбюджетних трансфертів: фіскальну незбалансованість по вертикалі, відновлення горизонтального фіскального балансу, гарантоване надання суспільних благ, нейтралізацію зовнішніх факторів та внесок у політику стабілізації для економічного розвитку макроекономічних цілей. За рахунок трансфертів формується значна частина доходів місцевих бюджетів іноземних країн: у Румунії – 79 %, Болгарії – 78 %, Угорщині – 66 %, Латвії – 68 %, Словенії – 67 %, Великобританії – 77 %, Нідерландах – 60 %. В окремих країнах трансферти формують незначну частину доходів місцевих бюджетів: у Швеції – 19 %, Данії – 24 %, Франції – 25 %, Австрії – 35 %. Закордоном поділ фіскально-економічних повноважень між центральними органами державної влади і управління й місцевим самоврядування є законодавчо закріплений та значною мірою зумовлює чинну структуру доходів місцевих бюджетів [5]. Проте структура доходів бюджетів місцевого самоврядування в розрізі різних країн відрізняється і тому неможливо виокремити сталі структурні співвідношення у розрізі дотацій та субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам.

Аналіз структури видатків місцевих бюджетів, показує соціальну спрямованість бюджетної політики. Відносно висока питома вага видатків у соціальну сферу є позитивною для суспільства. Видатки на соціальний розвиток у майбутньому забезпечують розв'язання питань економічного розвитку. Але, слід зазначити, що видатки

соціального напрямку націлені виключно на фінансування споживацьких потреб, зокрема, на поетапне збільшення розміру мінімальної заробітної плати та на збільшення розмірів соціальних виплат. Структура видатків місцевих бюджетів Дніпропетровської області за 2013-2016 роки представлена в табл. 4.

Відповідно до проведеного аналізу видатків місцевих бюджетів можна сказати, що видатки з кожним роком збільшувалися. Видатки місцевих бюджетів Дніпропетровської області за 2016 рік складають 32132,9 млн. грн., збільшення видатків відповідно до 2014 року відбулося майже вдвічі і складає 14539,6 млн. грн. У місцевих бюджетах Дніпропетровської області видатки загального фонду в 2016 році складають 24984,8 млн. грн., що складає 77,8% від загальної суми видатків області. Протягом досліджуваного періоду ця питома вага зменшувалась. Питома вага видатків спеціального фонду найменшою була в 2013 році – 10,5%, але з кожним роком спостерігається, що вона постійно збільшується і у 2016 році складає 22,2% від загальної суми видатків. В 2016 році видатки спеціального фонду складають 7148,1 млн. грн. Таким чином, частка спеціального фонду за період 2013-2016 років у структурі видатків збільшилася на 6,8% [3].

Таблиця 4

Видатки місцевих бюджетів Дніпропетровської області за 2013-2016 роки [3]

Показник	2013	2014	2015	2016	Відхилення +/- 2016/2014
	Централізація		Децентралізація		
Загальний фонд видатків, млн. грн.	14 540,3	14 880,2	20 932,9	24 984,8	10 104,6
Спеціальний фонд видатків, млн. грн.	1 703,3	2 713,1	4 149,2	7 148,1	4 435
Разом видатки, млн. грн.	16 243,6	17 593,3	25 082,1	32 132,9	14 539,6
Питома вага видатків загального фонду, %	89,5	84,6	83,5	77,8	-6,8
Питома вага видатків спеціального фонду, %	10,5	15,4	16,5	22,2	6,8

Найбільше видатків загального фонду місцевих бюджетів Дніпропетровської області за 2016 рік припадає на соціальну сферу та соціальний захист населення, а саме на освіту - 27 %; охорону здоров'я – 20%; соціальний захист та соціальне забезпечення – 29%, культуру і мистецтво – 3%. Найменше видатків припадає: житлово-комунальне господарство – 6%; транспорт, дорожнє господарство, зв'язок, телекомунікації – 4%; державне управління - 4%. Інші видатки мають незначну частину в бюджеті області, менше 1 % (рис.4).

Рис. 4. Структура видатків загального фонду місцевих бюджетів Дніпропетровської області за 2016 рік, % [3]

У 2014-2016 роках значно збільшилися видатки спеціального фонду по таких групах, як: видатки на проведення робіт, пов'язаних з будівництвом, реконструкцією, ремонтом на утриманням автомобільних доріг; фонд охорони навколишнього природного середовища та видатки бюджету розвитку. Збільшення пов'язане з тим, що в регіоні

щорічно відбуваються заходи щодо будівництва, реконструкції будівель – збільшилася кількість об'єктів, які відремонтовані та підлягали реконструкції; розпочалася добудова нових станцій метрополітену, відбувається ремонт електромереж, та зовнішнього освітлення по населених пунктах регіону, ремонт мереж зливових каналізацій, щорічно виконуються ремонтні роботи житлових будинків (ремонт покрівель, ліфтів, сантехсистем, електромереж); відбувається також фінансування різних природоохоронних заходів, які фінансуються за рахунок фонду охорони навколишнього середовища, та відбувається фінансування різних інших програм зі спеціального фонду, які затверджені місцевими радами.

Отже, проаналізувавши доходи та видатки місцевих бюджетів та зарубіжний досвід формування доходів в розрізі міжбюджетних трансфертів, слід зазначити, що проведення процесу фінансової децентралізації є досить актуальним і необхідним на сучасному етапі. Аналіз даних, щодо розподілу міжбюджетних трансфертів показав залежність місцевих бюджетів від державного бюджету, це означає що забезпеченість місцевих бюджетів власними грошовими коштами знаходиться на низькому рівні. Тому, саме процес фінансової децентралізації повинен вплинути на посилення самостійності органів місцевого самоврядування, шляхом зменшення в дохідній частині міжбюджетних трансфертів, та в свою чергу збільшенню власних доходів місцевих бюджетів. Фінансове вирівнювання є однією з головних умов децентралізації та стійкого розвитку місцевого самоврядування, проте, воно не має позбавляти економічно розвинені регіони стимулів до пошуку достатнього обсягу власних фінансових ресурсів, які б в повній мірі забезпечили фінансову незалежність місцевих бюджетів від бюджетів вищих рівнів. Місцеві органи влади повинні мати у своєму розпорядженні достатні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатись в межах своїх повноважень та об'єднаних громад.

В умовах децентралізації фінансові ресурси місцевих органів влади повинні чітко направлятися під певні розроблені затверджені програми з жорстким контролем з боку держави. Як свідчить практика, на сучасному етапі ці програми не розробляються. Місцеві органи влади здійснюють розподіл видатків по-старому. Лєвова сума видатків йде на заробітну плату та електроенергію, а бажано цю частину направляти на сучасні інноваційні розробки в сфері освіти, медицини. Тому, що ні для кого не є секретом, що якість медичних і освітніх послуг в Україні є надзвичайно низькою та потребує модернізації і оновлення.

Висновки. На сьогодні найбільший вплив на конкурентоспроможність мають такі регіональні характеристики: переважання аграрної або індустріальної спеціалізації, наявність старопромислових територій, несприятливі умови для ведення бізнесу, нестача внутрішньорегіональних ресурсів, неефективна співпраця органів місцевої влади з підприємцями та населенням у виробленні спільної політики тощо. Існуючою практикою соціально-економічного розвитку України (негативними проявами якої стали надмірно глибокі деформації та диспропорції в просторово-територіальному розвитку) та за результатами вивчення позитивного зарубіжного досвіду, зокрема політики ЄС щодо регіонального розвитку, підтверджено, що ефективність державної регіональної політики накопичення та ефективного використання потенціалу конкурентоспроможності в значній мірі залежать від раціональної та розумної децентралізації.

Здійснений інтегральний аналіз регіональної конкурентоспроможності може слугувати орієнтиром для соціально-економічного розвитку регіону та основою для розроблення стратегії його розвитку. Отримані на основі проведених розрахунків результати свідчать, що Дніпропетровська область має високий рівень конкурентоспроможності та утримує лєдерські позиції вже понад 10 років. З огляду на отримані результати дослідження, головним завданням державної регіональної економічної політики України має бути планомірний поступовий перехід до стратегії зростання конкурентоспроможності регіонів України.

Проаналізувавши доходи та видатки місцевих бюджетів та зарубіжний досвід формування доходів в розрізі міжбюджетних трансфертів, слід зазначити, що проведення процесу фінансової децентралізації є досить актуальним і необхідним на сучасному етапі. Аналіз даних, щодо розподілу міжбюджетних трансфертів показав залежність місцевих бюджетів від державного бюджету.

В умовах децентралізації фінансові ресурси місцевих органів влади повинні чітко направлятися під певні розроблені та затверджені програми з жорстким контролем з боку держави. Як свідчить практика, на сучасному етапі ці програми не розробляються. Місцеві органи влади здійснюють розподіл видатків по-старому. В сучасних складних фінансових умовах лівова сума видатків витрачається на заробітну плату та електроенергію. Ми вважаємо, і, наша думка кореспондується з досвідом європейських країн, що пріоритетною статтею видатків мають стати витрати на сучасні інноваційні розробки в сфері освіти, медицини. Адже, ні для кого не є секретом, що якість медичних і освітніх послуг в Україні є надзвичайно низькою та потребує модернізації і оновлення.

З огляду на отримані результати дослідження, головними умовами підвищення конкурентоспроможності Дніпропетровської області має бути: стабільне макроекономічне середовище для інвестицій; ліберальний режим імпорту та міцна стратегія експорту; ефективний режим конкурентної політики держави; активна стратегія іноземного інвестування в умовах обмеження власних ресурсів, спрощені процедури та правила зі сторони місцевих органів влади для малого бізнесу для зниження операційних витрат. Також велике значення мають стійкі інвестиції у людський капітал (навчання, підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації персоналу); комплексна підтримка технологій (в галузі управління якістю, підвищення продуктивності, створення інформаційних центрів підтримки малого та середнього бізнесу). Крім того, в умовах децентралізації важливим є створення кластерів з метою забезпечити інтеграційні зв'язки між малими та великими суб'єктами підприємництва (надання ключових об'єктів інфраструктури, технологічної підтримки, фінансування, маркетингових послуг, зокрема адаптивного маркетингу при виході на зарубіжні ринки), вільний доступ до фінансів (доступні кредити та відсоткові ставки, створення конкуренції у банківському секторі, навчання банківського персоналу щодо оцінки ризиків кредитування малого та середнього бізнесу, пільгове кредитування тощо); створення ефективної інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. О. Д. Василік, К. В. Павлюк Державні фінанси України Навчальний посібник. — К.: Вища школа, 1997. — 383 с
2. Головне управління статистики у Дніпропетровській області [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dnprstat.gov.ua/>
3. Дані Ін-ту бюджету та соціально-економічних досліджень. [Електронний ресурс]. — Доступний з <https://www.ibser.org.ua>
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Доценко О. С. Практикум з загальної теорії статистики: навч. посібник /О.С.Доценко. — Севастополь : СевНТУ, 2010. — 204 с.
6. О. Б.Жихор. Модель державного регулювання розвитку регіону: стратегічні, тактичні та операційні напрями / О. Б. Жихор, Н. В. Кузьмінчук //Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2013. - № 1. - С. 21-25. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2013_1_6
7. Звіти Державної казначейської служби України „Про виконання бюджетів». — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>
8. О. П. Кириленко, Боргова політика органів місцевого самоврядування / Ольга Кириленко // Вісник Тернопільського національного економічного університету. — Тернопіль : Економічна думка, 2008. — Вип. 5. — С. 153-158
9. В. І. Кравченко Місцеві фінанси України: Навч. посіб. - К.: Т-во "Знання", КОО, 1999. - 487 с.
10. Кравчук Н. І. Оцінка конкурентоспроможності регіонів України / Н. І. Кравчук, М. І. Яремова // Вісник ЖНАЕУ – 2016 - № 1 (54), т. 2. — С. 88 -95.
11. Стасюк О. М. Інтегральна оцінка конкурентоспроможності регіонів України / Стасюк О. М., Бевз І. А. // УДК 339.137:332.143(477) – 2012. - С. 75 – 86.

12. *DOING BUSINESS+ Оценка Бизнес Регулирования* [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://russian.doingbusiness.org/ranki>

13. П. І. Юхименко, В. М. Федосов, Л. Л. Лазебник та ін. *Теорія фінансів: Підручник / За ред. проф. В. М. Федосова, С. І. Юрія.* — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 576 с.

14. С. І. Юрій *Фінансова грамотність населення в діалектиці сучасних освітніх тенденцій / С. І. Юрій, Т. О. Кізіма // Фінанси України.* - 2012. - № 2. - С. 16-25. - Режим

доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2012_2_3

References:

1. Vasilik O. D., Pavlyuk K. V. (1997), "Public Finances of Ukraine", ["Derzhavni finansi Ukraïni"], textbook, K., High school, 383 p.
2. "The Main Department of Statistics in the Dnipropetrovsk Region", ["Golovne upravlinnja statistiki u Dnipropetrovskij oblasti"], [electronic resource], available at: <http://www.dneprstat.gov.ua/>
3. "Information on the budget and socio-economic studies", ["In-tu bjudzhetu ta social'no-ekonomichnih doslidzhen"], [electronic resource], available at <https://www.ibser.org.ua>
4. "State Statistics Service of Ukraine", [Derzhavna sluzhba statistiki Ukraïni ""], [electronic resource], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Dotsenko O. S. (2010), "The Practice of General Statistics Theory", ["Praktikum z zagal'noi teorii statistiki "], teaching. Manual, O.S. Dotsenko, Sevastopol, SevNTU, , 204p.
6. Zhikhor O. B. (2013), "Model of state regulation of the region's development: strategic, tactical and operational directions", ["Model' derzhavnogo reguljuvannja rozvitku regionu: strategichni, taktichni ta operacijni naprjami "], O. B. Zhikhor, N. V. Kuzminchuk, Bulletin of the University of Banking of the National Bank of Ukraine, No.1. pp. 21-25, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VubsNbU_2013_1_6
7. "Reports of the State Treasury of Ukraine "On Budget Execution", ["Zviti Derzhavnoi kaznachejs'koï sluzhbi Ukraïni „Pro vikonannja bjudzhetiv“"], [electronic resource], available at: <http://www.treasury.gov.ua>
8. Kyrylenko O.P. (2008), "Bourgeois Policy of Local Governments", ["Borgova politika organiv misceвого samovrjaduvannja"], Olga Kyrylenko, Bulletin of the Ternopil National Economic University, Ternopil: Economic Thought, Vip. 5, pp. 153-158.
9. Kravchenko V. I. (1999), "Local Finance of Ukraine", ["Miscevi finansi Ukraïni"], teach. manual, K., T "Knowledge", KOO, 487 p.
10. Kravchuk N.I. (2016), "Assessment of the competitiveness of the regions of Ukraine", ["Ocinka konkurentospromozhnosti regioniv Ukraïni"], N.I. Kravchuk, M.I. Yaremov, Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine, No. 1 (54), t. 2, pp.88-95.
11. Stasiuk O. M. (2012), "Integral Assessment of the Competitiveness of Ukrainian Regions", ["Integral'na ocinka konkurentospromozhnosti regioniv Ukraïni"], Stasiuk O. M., Bevz I.A., UDC 339.137: 332.143 (477), pp. 75 - 86.
12. "DOING BUSINESS + Evaluation of Business Regulation", ["DOING BUSINESS+ Ocenka Biznes Regulirovanija"], [electronic resource], available at: <http://russian.doingbusiness.org/ranki>
13. Yukhymenko P.I., V.M. Fedosov, L. L. Lazebnik and others (2010), "Theory of Finance", ["Teorija finansiv"], textbook, ed. prof. V. Fedosov, S. I. Yuri. - K. : Center for Educational Literature. - 576 p.
14. Yury S.I. (2012), "Financial literacy of the population in the dialectic of modern educational trends", ["Finsanova gramotnist' naselelnnja v dialektici suchasnih osvitnih tendencij"], S.I.Yury, T.O.Kizima, Finances of Ukraine, No. 2, pp. 16-25, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2012_2_3

Ключові слова: фінансові, чинники, конкурентноспроможність, децентралізація, регіон, місцеві, доходи, бюджет, оподаткування, інвестиції.

Ключевые слова: финансовые, рычаги, конкурентноспособность, децентрализация, регион, местные, доходы, бюджет, налогообложение, инвестиции.

Keywords: financial, factors, competitiveness, decentralization, region, local, income, budget, taxation, investment.

Рецензент: Корнєєв М.В., професор кафедри міжнародних економічних відносин, регіональних студій та туризму, Університету митної справи та фінансів, д.е.н., професор

Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/4851495>